

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Н. В. Сментина

“ ___ ” грудня 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства (на прикладі ТОВ «ІТАЛ КЕРАМІКА»)»

Виконавець:

студент Центру заочної форми
навчання

Аркуша Христина Володимирівна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Карпов Володимир Анатолійович

_____
/підпис/

АНОТАЦІЯ

Аркуша Христини Володимирівни, «Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом»,
Одеський національний економічний університет.
м. Одеса, 2019

У роботі розглядаються сутність та основні складові конкурентоспроможності підприємства; фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємства; методи оцінки конкурентоспроможності підприємства.

У другому розділі надано характеристику організаційно-економічних аспектів діяльності підприємства, проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства, надано оцінку конкурентоспроможності підприємства.

У третьому розділі розкрито шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства; оцінено економічні наслідки впровадження заходів із підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, методи оцінки, фактори впливу, «національний ромб», модель «5 сил».

ANNOTATION

Arkusha Khritina Vladimirovna, "Ways to increase the competitiveness of the enterprise", qualification work for the master's degree in specialty "076" Entrepreneurship, trade and exchange activity "under the master's program of professional direction" Economics, planning and business management "
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

The essence and the main components of competitiveness of the enterprise are considered in the work, factors that influence the competitiveness of the enterprise; methods of assessing the competitiveness of the enterprise.

The second section describes the organizational and economic aspects of the enterprise, analyzes the financial and economic activity of the enterprise, provides an assessment of the enterprise's competitiveness.

The third section describes ways to increase the competitiveness of the enterprise, and assesses the economic consequences of implementing measures to improve the competitiveness of the enterprise.

Keywords: competitiveness, enterprise, estimation methods, factors of influence, "national diamond", model "5 forces".

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАПРАВЛЕНЬ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Сутність та основні складові конкурентоспроможності підприємства.....	8
1.2. Фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємства.....	16
1.3. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ІТАЛ КЕРАМІКА»)	30
2.1. Організаційно-економічні аспекти діяльності підприємства..	30
2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «ІТАЛ КЕРАМІКИ».....	35
2.3. Оцінка конкурентоспроможності підприємства ТОВ «ІТАЛ КЕРАМІКА».....	43
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	55
3.1. Обґрунтування системи управління конкурентоспроможністю на підприємстві.....	55
3.2. Розробка заходів щодо підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ІТАЛ КЕРАМІКА».....	66
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах турбулентного економічного середовища на ринку України і, зокрема активного посилення конкурентного тиску на ринку спецтехніки, питання управління конкурентоспроможністю підприємства, що займається торгівлею спеціалізованими деталями та приладдям є актуальним і вимагає пошуку шляхів вдосконалення з урахуванням особливостей галузі. Як наслідок, існує необхідність в аналізі основних драйверів, що складають значний вплив на управління процесом забезпечення конкурентоспроможності та пошуку нових підходів до створення моделі управління підприємством, що забезпечували б високий рівень конкурентоспроможності та дозволяли б швидко реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Розглядаючи конкурентоспроможність, як об'єкт управління, визначаємо зосередженість усієї сукупності взаємопов'язаних елементів управління на укріплення лідерських позицій на конкурентному ринку, а також формування та зміцнення конкурентних переваг. В умовах наростаючої конкурентної сили, що існує на ринку України, збільшується вагомість управлінських рішень топ-менеджменту підприємств стосовно пошуку нових ефективних інструментів та способів управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що в свою чергу зумовлює актуальність вивчення цієї проблематики.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретичним проблемам конкуренції, конкурентних стратегій, конкурентоспроможності, конкурентних переваг підприємств та управлінню процесом забезпечення конкурентоспроможності присвячено ряд досліджень закордонних та вітчизняних вчених (зокрема, Д.Аакера, Г.Азоєва, О.А. Амоші, У.Бролля, Дж. Ванека, А. Гальчинського, В. Гейця, А.Градова, Д. Довганя, К Ерроу, П. Забеліна, О. Зозульова, Ю. Іванова, Т. Комісарової, І. Кравіса, Ж.-Ж.

Ламбена, Т. Льовігта, В. Немцова, М. Перлітца, М. Познера, М. Портера, В. Прем'єра, Р. Фатхудінова).

Мета кваліфікаційної роботи – дослідження є розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що займається оптовою та роздрібною торгівлею будівельних матеріалів.

Завдання роботи:

- дослідити сутність та основні складові конкурентоспроможності підприємства;
- дослідити фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємства;
- розглянути методи оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- дати оцінку конкурентоспроможності та проблем ТОВ "ІТАЛ КЕРАМІКА";
- визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства;
- оцінити економічні наслідки впровадження заходів із підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Предметом дослідження є методи та інструменти забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Об'єктом дослідження є система управління діяльністю підприємства у контексті забезпечення його конкурентоспроможності.

Методи дослідження. Було застосовано статистичні методи при аналізі господарської (у тому числі маркетингової діяльності), було застосовано дослідження числових даних: вертикальний (структура показників) та горизонтальний (динаміка показників) аналіз; було оцінено рівень конкурентоспроможності зовнішньоекономічної діяльності методом

«національного ромба, методом побудови моделі «5 сил», SWOT-аналіз та інші загальноприйняті методи.

Інформаційну базу дослідження становлять економічна література і періодичні видання, аналітичні дані з різних напрямків діяльності малого підприємництва, матеріали органів державної статистики України, програми розвитку підприємства, а також результати досліджень, виконаних автором.

У роботі використані статистичні та евристичні методи, порівняльний та техніко-економічний аналіз, узагальнення експертних оцінок.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні положення аналітичної частини роботи викладені в статті Студентського вісника ФЕУП «Шляхи підвищення конкурентоспроможності українських підприємств».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Конкурентоспроможність – це роль окремої компанії на конкурентному внутрішньому або зовнішньому ринках, що визначена економікою, соціумом та політикою, або здатність компанії чинити супротив міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн.

Особливістю системи управління конкурентоспроможністю підприємства є наявність структурованого комплексу блоків, що здійснюють взаємний вплив та сприйнятливі до дії збоку зовнішніх та внутрішніх факторів, що в свою чергу формують цілісну багатофункціональну та багато комплексну систему.

Для підприємства, що займається оптовою і роздрібною торгівлею значну роль відіграє рівень конкурентоспроможність в умовах маркетингової орієнтації підприємства. Ефективна маркетингова стратегія є сильною стороною діяльності підприємства роздрібною торгівлі, тобто його конкурентною перевагою. Формування такої стратегії ґрунтується на обов'язковому конкурентному позиціонуванні для вибору або корекції власної позиції на ринку і розробці конкурентної стратегії спрямованої на досягнення та підтримання конкурентної переваги.

Таким чином, вивчення проблем ефективності маркетингової політики підтверджує правомірність висунутої гіпотези про доцільність розгляду конкурентоспроможності маркетингу в якості одного з критеріїв підвищення конкурентоспроможності підприємств роздрібною торгівлі.

Дослідження міжнародної конкуренції за допомогою «національного ромба» відображає характер впливу детермінант та шанси на успіх галузі чи їх сегментах. На міжнародному ринку діє 5 сил конкуренції: загроза появи нових конкурентів, загроза появи товарів та послуг, що є

замінниками, спроможність постачальників комплектуючих товарів торгуватися, здатність покупців торгуватися, суперництво конкурентів між собою.

Залежно від рівня конкуренції ключовою компетенцією підприємства може виступати накопичення та інтегрування існуючих потоків знань персоналом; генерування нових знань, навичок і вмінь, здатних розширювати комерційні можливості підприємства та його споживчі цінності; розробка нових напрямів бізнесу.

Аналіз факторів зовнішнього середовища показав, що для ТОВ "ІТАЛ КЕРАМІКА" загрозовими є жорстка та непрозора політика, відсутність контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, інфляційні процеси.

Серед факторів внутрішнього середовища найбільш впливовим є фінансовий фактор. Спостерігається загальне підвищення основних показників фінансової діяльності підприємства, а саме: зростання чистого доходу від реалізації послуг у 2017 році у порівнянні з 2016 зріс на 17,03%, Собівартості реалізованої продукції на 16,43%, загальних витрат 16,41%, валового прибутку на 18,02%.

Водночас спостерігається позитивна тенденція підвищення рентабельності активів на 2,38%, і в той же час рентабельність власного капіталу знижується на 1,8%. Підприємство отримало 0,37 грн. прибутку на 1 грн. виручки від реалізації продукції у 2016 році, у 2017 році рентабельність продажу зросла на 2,70%. На 1 грн затрат підприємство отримало 0,60 грн. прибутку у 2016 році, а у 2017 році на 1,69% більше.

Ключовими факторами успіху ТОВ "ІТАЛ КЕРАМІКА" є наявність ліцензій, кваліфікований персонал, фінансове положення і собівартість реалізованої продукції. Ключовими компетенціями ТОВ "ІТАЛ КЕРАМІКА" є вміння працювати з людьми, вміння організовувати, знання

ринку й тенденцій зміни стратегічного клімату та вміння координувати та регулювати.

Проблеми забезпечення конкурентоспроможності можна вирішити за допомогою оптимальних управлінських методик та інструментів, які дозволять сформувати організаційно-економічний механізм що відповідатиме вимогам ринку спецтехніки. Управління конкурентоспроможністю має спиратися на передбачення небезпек конкуренції, аналіз конкурентних ситуацій в галузі і на ринку, оцінку ринкового положення підприємства і його конкурентів, розробку заходів щодо зниження негативних наслідків конкурентної боротьби й застосування механізму конкуренції для подальшого розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И.; сокр. пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. 519 с.
2. Артеменко Л. Б. Систематизація методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства / Л. Б. Артеменко. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 7(1). С. 57-61.
3. Багрова І. В., Нефедова О. Г. Складові та фактори конкурентоспроможності. Вісник економічної науки України. 2007. №1(11). С. 11–16.
4. Балабанова Л. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга: [монография] / Л. В. Балабанова, А. В. Кривенко. Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановського, 2004. 147 с.
5. Бельтюков Є. А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності / Є. А. Бельтюков, Л. А. Некрасова. Економіка: реалії часу. 2014. № 2. С. 6-13
6. Бичковський А. Ю. Методика визначення рівня конкурентоспроможності підприємства / А. Ю. Бичковський. Економіка України. 2013. № 10. С. 67–73.
7. Борисенко З.М. Основи конкурентної політики: Підручник. - К.: Таксон, 2004. 704 с.
8. Вашків О.П. Методичні аспекти оцінки та аналізу конкурентоспроможності підприємства / О.П. Вашків. Вісник ТНЕУ. Тернопіль, 2010. Вип.2. С. 88-95.
9. Верхоглядова Н. Інформаційне забезпечення управління конкурентоспроможністю будівельного підприємства / Н. Верхоглядова, О. Кононова. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 4. С. 47-58.

10. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник – 2-е изд. перераб. и доп. / О.С. Виханский. – М.: Гардарики, 1998. 296 с.
11. Воронкова А.Е., Калюжна Н.Г., Оленко В.І. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект: Монографія. – Х.: ВД „ІН- ЖЕК”, 2008. 512 с.;
12. Гайдук В. А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку / В. А. Гайдук. Економіка та держава. 2007. № 2. С. 16-17.
13. Гальвановский М., Жукова В., Трофимова И. Конкурентоспособность в мик- ро-, мезо- и макроуровневом измерениях. Российский экономический журнал. 1998. №3 С. 67 – 76.
14. Геращенко І. М. Система показників оцінювання конкурентоспроможності підприємств на ринку праці / І. М. Геращенко. Економіка та управління підприємствами будівельної галузі. 2013.
15. Гончар О. І. Еволюція категорії «потенціал підприємства» та її роль в економічних дослідженнях / О. І. Гончар, Ю. Г. Галкіна. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. №5. Т.3. С. 245-247.
16. Гончарук А. О. Методи підвищення конкурентоспроможності підприємства / А. О. Гончарук. Управління розвитком. 2014. № 3. С. 145-147.
17. Гребньов Г. Маркетингові джерела вартості як чинник розвитку конкурентоспроможності будівельного підприємства / Г. Гребньов. Маркетинг в Україні. 2014. № 1-2. С. 62-69.
18. Гудзинський О. Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): Монографія / О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко. – К.: ПІК ДСЗУ, 2010. 212 с.
19. Данькевич О. Г. Механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства / О. Г. Данькевич. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2012. № 44. С. 166-173.

20. Дейнека О. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства. Вісн. Терноп. акад. народного господарства. 2002. Вип. 7/3. С. 119 –122.

21. Должанский І. З. Конкурентоспроможність підприємства : Навч. посібник / І. З. Должанский, Т. О. Загорна. – К.: Центр навчальної літератури. 2006. 384 с.

22. Єлець О. П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства / О. П. Єлець. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 1. С. 58-64.

23. Жаліло Я.Л. Конкуренція і джерела конкурентоспроможності. Наук. вісті Нац. техн. університету України “Київський політехнічний інститут” – 2000. – №2 – С. 123-133.

24. Жовновач Р. І. Теоретико-методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств / Р. І. Жовновач. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011. Вип. 19. С. 106-114.

25. Зайцева Л. О. Аналіз сучасних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства / Л. О. Зайцева. Економічний аналіз. 2013. Т. 14(3). С. 12- 17.

26. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність підприємства / Ю.О. Заруба. Фінанси України (укр.). 2001. № 2. С.119-125.

27. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия : монография / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко, Н. А. Дробитько. – Х. : ХГЭУ. 2003. 349 с.

28. Кабальська Б. В. Методологічні аспекти комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства / Б. В. Кабальська. Наука й економіка. 2013. Вип. 2. С. 129-134.

29. Калюжний В. Я. Підвищення конкурентоспроможності підприємства / В. Я. Калюжний, Т. Л. Зубко. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. № 3. С. 127-132.

30. Карлофф Б. Деловая стратегия. – М. : Экономика, 2006. – 296 с.;

7. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Навч. посібник. – Х.: ВД “ІНЖЕК”. 2004. 264 с.

31. Квятковська Л. А. Оцінка поточної та довгострокової конкурентоспроможності підприємства / Л. А. Квятковська, Л. Д. Воробйова. Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. 2011. Випуск 26. С. 181–187.

32. Кирчата І.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: Монографія / Кирчата І.М., Г. В. Поясник. – Харків: ХНАДУ. 2009. 160 с.

33. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / Г.І. Кіндрацька. – К.: Знання. 2006. 366 с.

34. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко, А. В. Вакуленко. – К.: КНЕУ. 2006. 527 с.

35. Коваль Л. М. Світовий досвід управління організаційно-економічними механізмами конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Коваль, Р. Р. Русин-Гриник. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 3(1). С. 103- 108.

36. Козик В. В. Інвестиційно-інноваційний механізм забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств / В. В. Козик, О. Ю. Ємельянов, Т. О. Петрушка. Проблеми економіки. 2014.

37. Коно Т. Стратегия и структура японских предприятий : пер. с англ. / Т. Коно. – М.: Прогресс. 1987. 384 с.

38. Космина О. М. Конкуренстоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах / О. М. Космина // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013.

39. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібник [для студ. спец. «Міжнародна економіка»] / О. Є. Кузьмін, Н. І. Горбаль. - Львів: Компакт-ЛВ. 2005. 304 с.

40. Кузнецова К. О. Конкуренстоспроможність підприємства на основі ресурсного потенціалу / К. О. Кузнецова. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2013. № 10. С. 219-223.

41. Кулешова Г. М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності продукції АПК / Г.М. Кулешова . Вісник ЖДТУ. 2011. № 1 (47). С. 176– 179.

42. Кухарук А. Д. Класифікація та аналіз методів оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств / А. Д. Кухарук. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 8. С. 136-140.

43. Левицька А. О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації / А. О. Левицька. Mechanism of Economic Regulation. 2013. № 4. С. 155-163.

44. Легкий В. І. Етапи оцінки конкурентоспроможності підприємства та види стратегій її підвищення / В. І. Легкий. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2015. № 11. С. 267-273.

45. Максимов И. Оценка конкурентоспособности промышленного предприятия / И. Максимов. Маркетинг. 1996. № 3. С. 33-39.

46. Малиновський Ю. В. Реструктуризація як метод підвищення конкурентоспроможності підприємства / Ю. В. Малиновський, Д. Р. Цьвок.

Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013.

47. Мансуров Р. Е. Об экономической сущности понятий «конкурентоспособность предприятия» и «управление конкурентоспособностью предприятия» / Р. Е. Мансуров. Маркетинг в России и за рубежом. 2006. № 2 (52). С. 91 – 94.

48. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент: Підручник / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. – К.: Каравела. 2006. 319 с.

49. Медяник О. І. Інноваційні управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності будівельного / О. І. Медяник. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 10.

50. Минко Л. М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Минко. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2015. Т. 21, № 1. С. 86-92.

51. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань – К.: ТОВ «УВПК ЕксОб», 2002. 560 с.

52. Балабанова Л. В., Митрохіна Ю. П. Управління збутовою політикою.– К.: Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.

53. Очеретна М. Ю. Конкурентоспроможність підприємства як об'єкт управління / М. Ю. Очеретна. Наукові праці НДФІ. 2013. Вип. 4. С. 146- 157.

54. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: управління, оцінка, стратегія: монографія / В. А. Павлова, О. В. Кузьменко. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. 2011. 352 с.

55. Пехтерев В. В. Эндогенные и экзогенные факторы конкурентоспособности субъектов рынка : автореф. дис. к.э.н. – М., 2010. 30 с.

56. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК». 2004. 264 с.

57. Погребняк Д. В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства / Д. В. Погребняк. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. 2011. Випуск 32. С. 45–51.

58. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. – К.: Основи. 1997. 390 с.

59. Привалов Ю. О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні (Матеріали експертного дослідження) / Привалов Ю. О., Коник Д. Л., Олійник М. В. – К.: «Батискаф». 2014. 71 с.

60. Пуцентейло П.Р. Конкурентоспроможність підприємства: методологія аналізу дефініції [Електронний ресурс] / П. Р. Пуцентейло. Інноваційна економіка : наук.-виробн. журн. 2015. № 4 (59). С. 80-86.

61. Решетникова Т.П. Методы оценки конкурентоспособности предприятия / Т.П. Решетникова. Вісник Східноукраїнського національного університету. 2001. № 9. С. 166–173.

62. Рибницький Д. О. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства / Д. О. Рибницький, Т. А. Городня. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Випуск 20.9. С. 227–230.

63. Савельева Н.А. Управление конкурентоспособностью фирмы; учебник / Н.А. Савельева – Ростов н/Д : Феникс, 2009. – 382 с.

64. Савченко В. Ф. Конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках / В. Ф. Савченко, Є. В. Редька. Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка. 2014.

65. Савчук С. И. Уровень конкурентоспособности и результаты конкурентной борьбы: проблема корректного использования показателей / С. И. Савчук. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 6 (36). С. 124-131.

66. Саенко М. Г. Стратегія підприємства: Підручник. – Тернопіль: «Економічна думка». 2006. 390 с.

67. Сахно І. В. Аналіз основних методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств / І. В. Сахно. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2012. № 2, Ч. 2. С. 385–390.

68. Сысоева Е. А. Факторы конкурентоспособности предприятия : подходы и составляющие / Е. А. Сысоева. Экономические науки. Экономикаи управление. 2010. № 12 (73). С. 283-287.